

Mosolygó halak, jókedvű emberek

Gambiai életképek

Írta: Tarrósy István

Fotók: Kalmár Lajos, Tarrósy István

„Aman Iman – Víz az élet”. A világot az elmúlt pár évben meghódító Tinariwen (Mali) zenekar legutóbbi lemezének címe jó felvezetőnek bizonyulhat e cikk megírásához, bár a víz itt a sokaknak az életet adó halak természetes közegeként, és a hozzájuk kapcsolódó halászat és halkereskedelem miatt játszik főszerepet.

Gambia földrajzi elhelyezkedése
Forrás: <http://geology.com/world/the-gambia-map>

A szerzőpáros: Kalmár – Tarrósy

2000 óta kutatom Afrikát. Akkor egy hónapot töltöttem el Tanzániában és Egyiptomban, nem safarizó turistaként, hanem az újdonságra, a sokkoló afrikai valóságra fogékony egyetemistaként. Megszállottja lettem; és azóta a mindennapjaim szerves része, hogy afrikai témákkal foglalkozzam. 2008 novemberében a kontinens egyik legkisebb államába, Gambiába utaztam Kalmár Lajos fotóművész barátommal, hogy a nyugat-afrikai hétköznapiakat tanulmányozzuk, kapcsolatot építve civil szervezetekkel, az ország egyetlen egyetemével, interjúkat készítve politikusokkal, kutatókkal, diplomatákkal, de legfőképp az utca embereivel.

The Gambia – így, határozott névelővel, nehogy a szintén afrikai Zambiával, vagy éppen a Sierra Leone északi részén található Kambiával sokan összekeverjék. A volt brit gyarmat nemrégiben komoly respektet vívott ki magának. 2006-ban Banjul (az ország fővárosa) látta vendégül az Afrikai Unió csúcstalálkozóját. Erre az eseményre készülve Gambia átfogó infrastrukturális fejlesztéseket hajtott végre: utakat épített például az ország nemzetközi reptere és a főváros között, bővítette utcai világítását, illetve felhúzott egy külön lakónegyedet a csúcsra meghívott vezetőknek (amit részben mára tovább is értékesített).

A vízből élők e fejlesztésekből

is szállít – bár a térség egyedüli magyar éttermében a közkedvelt ételek között a grillcsirkét és a marhapörköltet említi kapásból Izabella, a háziasszony. A 2000-es évek elején turistaként érkeztek először férjével, Ferencsel az országra, majd Suha György konzul kezdeményezésére részt vettek egy üzleti találkozón, és eldöntötték: vesznek házat, éttermet nyitnak, és letelepednek. Ferenc most az egyik hotel műszaki menedzsere, Izabella – az étterem vezetése mellett, amely a turistaszezonban esténként mindig teltházzal üzemel – a dán követség titkára.

annyit érzékelnek, hogy könnyebben szállítják a kifogott halakat a parton egymást érő, komoly forgalmat bonyolító hotelekbe és éttermekbe. Bounty, a fiatal gambiai halász többek között Frankéknek

A főváros, Banjul

Bounty, a fiatal halász

Bountyval és társával, Laminnal Bakau kikötőjében ismerkedünk össze, tanulmányutunk második napján. Általában amikor megérkezünk valahová, ahol sok helyi ember tevékenykedik valamit (mint például a kikötő halpiacán), azonnal csapódnak hozzánk gyerekek, helyi fiatalok. Kérdezősködni, elkísérnek, és persze mindig kérnek valamit: focilabdát, cukrot, pénzt – „Toubab, gimme money!” (Fehér ember, adj pénzt!), sokszor halljuk a felszólítást. Bakauban sem történik ez másként. Meg erősítést nyer az a tétel, miszerint a helyiek a fehér embertől elvárhatnak ilyen adományokat. Az önellátásra berendezkedett családi mikrogazdaságok és a mindennapi életben maradáshoz szükséges napi tevékenységek mellett a fehér látogató pénz fontos bevételi forrás. Különösen Gambiában, ahol a társadalom jelentős része a turis-

tárból él. A turizmus az ország fő bevételt termelő szektora (közel 16 ezer embernek ad munkát) – ezen belül pedig nem elhanyagolható az egyre jelentősebb szexturizmus, amely az 1970-es évek közepétől erősödött fel. Gambia az egyik legnépszerűbb célállomása az egyedül utazó női turistáknak.¹

Készül a búcsúvacsora

Lamin büszke az eredményre

Gambiában – politikai értelemben is – nyugalom van², az emberek mosolygósak, a külföldi turisták (elsősorban britek, hollandok, németek, belgák) előszeretettel választják úticélul a 80 kilométeres partszakaszt, ahol minőségiek a szállodai szolgáltatások. A partot övező vizek bővelkednek kiváló halakban is, és közkedvelt „vadászterületet” jelentenek halászok százainak Guineától Szenegálig. A húszas éveinek elején járó Bounty – fiatal kora ellenére – tapasztalt halász. Társával éveket utaztak nagy halakra, és ilyenkor hetekre behajóztak az Atlanti-óceán távolabbi területeire. Kemény élet. Megedzi az embert, és ezt nem is bánják a fiúk. Ma azonban inkább a partmenti

Az ízletes vörös csattógóhal

vizekből fogják ki az ízletes húsú afrikai vörös csattógóhalat (*Lutjanus campechanus*), a guineai barrakudát (*Sphyaena afra*) vagy a csodálatos ízű nyugat-afrikai gyíkfejűhalat (*Elops lacerta*). Ez utóbbi sem kicsi, akár egyméteresre is megnőhet. Lamin megígéri, hogy hazautazásunk előtt a parton csapunk egy nagy lakomát, és ebből a halfajtából grilleznek nekünk. Addig van dolgunk bőven, már másnap intenzív déli túrára indulunk, a célállomás Tanji, a legnagyobb és legpezsgőbb halászfalu a gambiai partszakaszon. Mielőtt azonban szálláshelyünkre visszatérnénk, beugrunk egy szűk kis utcába, a közelben található ugyanis a település turistacsalogató látványossága, a Cathically krokodilfarm, ahol közel száz kisebb méretű hulló él szabadon. Egész nap hallal etetik őket, és ebben a meglehetősen jóllakott állapotban még simogathatók is.

Tanjiba időben érkezünk: a halakak épp meghozták a halászsok, és a családok nő tagjai vödörökben viszik azokat a partra, ahol kezdődik a pucolás és az árusítás. Szinte percekben belül pazar, frissen fogott halhoz juthat az ember. Nagy a nyüzsgés és orrfacsaró a terjengő szagok kavalkádjá. Tanji valóban a térség legfontosabb kikötője, és egyértelműen a legkiterjedtebb halfüstölő-telepe. A helybéliek mellett nagy számban találkozunk szenegáli, guineai és bissau-guineai hajóssal, áruossal. Lajos barátom extázisba esik: egyszer csak felpattan egy fejtetőre fordított hajóra, hogy futtában és csípőből fotózhasson. Majd berohan az óceánba, és közelebbi képeket készít a beérkező halászsokról. Én közben öt fotózom, elég vicces.

A füstölés több szempontból fontos: egyrészt, a kifogott hal füstölés után hosszabb ideig eláll, és ez kiváltképp akkor lényeges, amikor az eledel exportra kerül. Füstölés után csomagolás, faládákba helye-

Halászsok indulnak a nagy fogás reményében

zés, majd irány Szenegál! Másrészt – például a barrakuda esetében, amelyet megfőznek és levest készítenek belőle (tulajdonképpen barrakuda-halászlét) – a helyiek szerint a füstölt halból jönnek elő az igazi ízek.

Több órás intenzív fotózás és beszélgetés után továbbindulunk délre, a szenegáli határhoz. Útközben Batokunku nagymecsetét is megnézzük – az államfő, Jameh Elnök adományából húzták fel ebben a kis faluban –, és van szerencsénk egy-két „magánvállalkozóval” is találkozni, akik abból élnek, hogy összegyűjtik a lehullott, elszáradt pálmaleveleket, és eladják tüzelőként.

Egyszer csak eltűnik előttrünk az amúgy jó minőségű betonút, vége, itt van Gambia egyik csücske. A szenegáli határnál vagyunk – déli irányból. Sokan kelnek át Kartongnál hajóval a folyón, helybéliek, turisták egyaránt. Mi ezt nem tesszük, de amíg kiforr a helyi büfében megrendelt kávénk, kiváló beszélgetést folytatunk napi politikáról, népcsoportok egymás mellett éléséről, tradíciókról, globális afrikai problémákról sofőrünkkel és kísérőnkkel, Assannal és a kávézó tulajdonosaival. Afrikai idő szerint (az idő múlását másként kell értelmezzük, ha afrikai földre tesszük lábunkat) viszonylag gyorsan, a rendelés adása utáni második órában meg is kapjuk a fekete teát (kávét kér-tünk). Cseppet sem búslakodunk, mert időközben a mellettünk lévő kagylótelep és lakóinak életét tanulmányozhatjuk. Itt mindenki abból él, hogy a folyón, a mangrove-mocsarakból kagylót halászik és azokat nagy kupacokba gyűjti. Ezt a munkát általában nők végzik, míg a férfiak az értékesítésben vállalnak szerepet. Mindenkinek van egy személyes kupaca a folyó kisméretű kagylóból. Megérkezésünkkor hangos veszekedés közé csöppenünk: az egyik idősebb nő

Kalmár, a krokodil-simogató

Kalmár, az extázisban lévő fotós

Fekete Madama a kikötőben

Szállításra vár a füstölt hal Tanjiban

Kartong, kagylóválogatás

egy fiatal férfival kiabál – megtudjuk az okot is: a férfi el akarja szállítani a nő kagylókupacát, mert egy másik férfitől megvette, a nő tudta nélkül. Nagyjából tíz perc alatt újból nyugvópontra jut a telep belső entrópiája, így könnyedén ismerkedhetünk meg a kagylótisztítás minden fázisával. A kagylóhalászat Gambia számos családjának biztosítja a megélhetést. A folyami kagylók szinte minden fajtájának, minden részét feldolgozzák, értékesítik, felhasználják. A műanyag kannákból készített szitán kirostázzák a kagylók belsejét, amit étkezési célból választanak külön. A nagyobb méretű, fehér színű kagylókat vagy összetörik, és por formájában „meszelésre” használják, vagy építkezéseknél a házak talapzatába ragasztyják, illetve a ház körüli járdákba szórják.

A víz adta „kincsek” feldolgozásához számos gazdaságilag fejlett ország járult hozzá az elmúlt évtizedek során. A frissen kifogott halak raktározását a partvonal mentén, több helyen is japán adományokból felépített hűtőházakban oldják meg. Japán 1965

februárja óta tart fenn diplomáciai kapcsolatokat Gambiával, és a 2000-es évek során hangsúlyt fektetett a kétoldalú kereskedelem fejlesztésére. 2006-ban ez összesen 8 millió amerikai dollárnyi árucserében öltött testet – az import oldalán autók vásárlását, az export tekintetében a szezámog eladását takarta.

Annak ellenére, hogy Gambia még mindig a világ egyik legszegényebb országa (2008-ban a GDP

per capita 1.300 USD-t mutatott; az emberi fejlődési index/HDI³-rangorban 2009-ben a 161. helyet foglalta el), érvényes rá is az a megállapítás, amely a mainstream, egyébként sztereotíp gondolkodás ellen próbál hatni: számos lehetőséget kínál befektetőknek, üzletembereknek, civileknek. Politikai értelemben vett relatív stabilitása képes tőkét vonzani, amely elengedhetetlen, hogy belső piaca, regionális pozíciója erősödjön, és ezáltal állampolgárainak életszínvonalja emelkedjen, életkörülményei javuljanak. E tekintetben az átlagember számára lényeges napi valóság az az „afrikai jellegzetesség, miszerint a kontinens legszegényebb országaiban is minden meg lehet venni. Ez bizony Gambiára is igaz, a beszerzés csupán idő és elszántság kérdése.”⁴

A diplomáciai kapcsolatok hazánk számára fontos képviselőjében nem csupán a már említett Suha György játszik jelentős szerepet – ő maga Gambia tiszteletbeli konzulja Budapesten, valamint nagykövetségként Bécsben képviseli a nyugat-afrikai országot az ENSZ és más nemzetközi szervezet mellett. Ozsvári Zsuzsanna Pécssett az akkori Janus Pannonius Tudományegyetemen szerzett diplomát, férjével Szenegálban

Újabb folyami kagyló szállítmány érkezik (Kartong, Gambia)

Japán donációból megépült hűtőház és a „jeges” munkatárs

és Gambiában folytat üzleti tevékenységet, és mindezek mellett vállalta fel Magyarország képviseletét – ő Banjulban hazánk tiszteletbeli konzulja.

Annak érdekében, hogy az emberek igazán jókedvűek legyenek – amely egy jobb életminőség egyik visszajelzése lehet – a diplomatakra, a politikai elit tagjaira és általában a nemzetközi közösségre bizony több fontos feladat hárul⁵:
1. *Fokozni kell az afrikai export piacra jutását, amellyel párhuzamosan csökkenteni szükséges a külföldi piacok olyan protekcionista gyakorlatait, mint pl. a szubvenciók.*⁶ 2. *Elő kell továbbá mozdí-*

tani a közvetlen külföldi befektetést (FDI) az afrikai országokban. Általánosan igaz és elfogadott, hogy Afrikában a szegénység elleni küzdelem és a gazdasági növekedés egyik kulcskérdése a befektetések jelenléte és volumene. Sajnálatos módon, különösen a függetlenség kivívása utáni időszakot követően, Afrika nem volt vonzó a külföldi (sőt sok esetben helyi) befektetők körében, elsősorban az üzleti szektorban uralkodó feltételek (prevailing business conditions) miatt. A Világbank külön kiemeli a gazdaságpolitikák hiányosságait új vállalkozások létrehozása tekintetében, a nem elégséges

kormány-garanciákat a tulajdonjogokat illetően, a gyenge piaci intézményrendszert és a fejletlen infrastruktúrát. Gambia ebből a szempontból az elmúlt években jelentős mértékben volt képes előremozdulni fejlesztési elképzelései megvalósításában. 3. *Ki kell terjeszteni az elsősorban a legnagyobb mértékben eladósodott, ún. HIPC (Legnagyobb Mértékben Eladósodott Ország) afrikai országokra vonatkozó adósságkönnyítés programját más, végtelenül gyenge gazdasági teljesítményt nyújtó országokra is.*

Újabb afrikai utunk végén ismét megerősítést nyer bennünk, hogy a nemzetközi közösségnek

többek között abban kell Afrikát segítenie, hogy megváltozzon az adott országot vezető politikai elitek felfogása az FDI potenciális magához vonzása tekintetében, amellyel párhuzamosan változzon meg a külföldi befektetők felfogása a befektetési környezetről (amelyről általánosságban az a vélemény, hogy teljesen zord, „barátságtalan”). Minél több fórumon váljon tehát megismerhetővé „Afrika ajánlata”! E tekintetben Gambia példaértékű építkezést és nemzetközi aktivitást folytat, hirdetve a mosolyt, a barátságos környezetet – érdemes tőle tanulnia más afrikai országnak is.

Köszönetnyilvánítás

A tanulmányút nem jöhetett volna létre fő támogatóink és partnereink nélkül. Ezúton is köszönet illeti: Gambia Tiszteletbeli Konzulátusát és Dr. Suha Györgyöt, a Brussels Airlines budapesti irodáját és Földvári Andrást, a Magyar Turizmus Zrt. Dél-dunántúli Regionális Marketing Igazgatóságát és Hegyi Zsuzsát, a PTE Egyetemi Hallgatói Önkormányzatát és Szabó Gábort, valamint az UNIQA Biztosítót és Jégl Valériát.

Jegyzetek

- ¹ A témában ld. részletesebben Schumicky Lilla: Szexturizmus Gambiában című cikkét, *Afrika Tanulmányok* 2008. II. évf. 4. sz. 70-77. o.
- ² E cikknek nem célkitűzése az ország politikai berendezkedésének, rendszerének – amelyet a nemzetközi sajtó (pl. BBC) rendre kritikai éllel illet – elemzése. Megjegyzendő azonban, hogy a „politikai stabilitás” háttérben az erőskezű államelnök által kiépített és a mindennapi élet egészére rávetülő monisztikus, diktatórikus hatalomgyakorlás húzódik meg.
- ³ A fejlődés szintjének, az egyes országok előrehaladottságának meghatározására Mahhub ul Haq pakisztáni közgazdász 1990-ben dolgozta ki az ún. Emberi Fejlődési Indexet (*Human Development Index*), amely a klasszikus fejlettségi mutatók mellett mára az ENSZ Fejlesztési Programja (UNDP) által évente megjelentetett Humán Fejlettségi (Előrehaladási) Jelentés (*Human Development Report*) alapvető elemévé vált.

Az index az emberi fejlődés három területén veti össze a világ országainak teljesítményét: a tisztességes, megfelelően fejlett életmódságban, a tudás szintjében és az emberi élet hosszúságában. Ld. még Tarrósy István (2006): A globális világrend és az Észak-Dél-kontextus. *Politikatudományi Szemle*. 2006. XV. évf. 2-3. sz. 172-173. o.

⁴ Faal – Suha, 2008: 112. o.

⁵ Ahogyan a 2005. szeptember végén közzétett világbanki Afrika Akcióterv is alátámasztja, legalább a cikkben említett három területen szükséges lépéseket tenni annak érdekében, hogy a kontinens bajait enyhíthetők legyenek, és előmozdíthatóvá váljon az érintett országok biztonságos és tartható fejlődése.

⁶ Lehetőséget jelenthet Afrika számára, hogy a Katarban, Dohában 2001 novemberében rendezett 4. WTO miniszteri csúcsertekezleten megnyitották a fejlett északi és számos fejlődő déli ország piacát olyan speciális termények előtt, mint például a gyapjú, a cukor és a földimogyoró. Ez utóbbiban Gambia a világ egyik első számú természetje.

Felhasznált irodalom:

- Faal, Dawda – Suha György (2008): Gambia. Afrikai történelem egy folyó völgyében. Pécs: Publikon Kiadó.
- Suha György – Gulyás Gáspár (2007): Gambia. Budapest: Ketzal Kft.
- Tarrósy István: Biztonsági kihívások Afrikában. In: Balogh Béla (szerk.) (2007): *A XXI. század kihívásai az integrációs szervezetek jelenlegi helyzete*. Budapest: BHKKA Könyvek. 8-14. o.
- Tomsits Abigél: Keletről-nyugatra – Egy gambiai biciklitúra tapasztalatai. *Afrika Tanulmányok*. 2008. II. évf. 2. sz. 46-55. o.